

DE PAARDENTRAM

Aad Kleijweg

De meeste verzamelaars kennen ze wel, de pijpjes die in het eind van de 19de eeuw zijn gemaakt met daarop afgebeeld een stoomlocomotief en stoomraderboot. Onlangs kwam ik in het bezit van een wat minder algemeen pijpenkopje met daarop afgebeeld een vervoermiddel uit diezelfde periode, namelijk de paardentram.

1a. Collectie Aad Kleijweg; 1b. Omgeving Gouda; 2a. Rondbodem; 2b. Paardentram met nummer 2 / paardentram met nummer 3; 2c. -/-; 2d. -; 2e. Ongeglaasd; 2f. Gebotterd; 2g. Geen radering rondom ketelopening; 3a. ; 3b. ; 3c.; 4. 1860-1880; 5. Gouda; 6. ; 7.

Beschrijving pijpenkop

Het is een beetje ongebruikelijke rondbodem met op beide zijden van de ketel een paardentram afgebeeld. De pijp is waarschijnlijk in Gouda

vervaardigd zo rond 1860 - 1880. Merkjes van de pijpenmaker zijn niet aanwezig. Op beide zijden van de ketel zien we een paardentram die wordt voortgetrokken door twee paarden. Op de bok zit de koetsier die met de zweep de paarden aanspoort. Het lijkt erop dat op beide wagons het dak vol zit met mannetjes die een hoge hoed dragen, mogelijk onderweg naar een plechtige gebeurtenis.

Bij de rechter afbeelding zien we dat er ook staanplaatsen waren op het balkon achter. Het enige duidelijke verschil is dat de wagon op de linkerzijde van de ketel het nummer 2 draagt en die op de rechterzijde van de ketel nummer 3.

Geschiedenis

In de 19de eeuw is de paardentram ontstaan. Het was in stad New York in de Verenigde Staten waar de eerste paardentram in 1832 in Manhattan reed. Toen nog op rails die 15 cm boven de weg uitstaken wat een hoop ongemak gaf. Pas in 1852 werd door de Fransman Alphonse Loubat de groefrails uitgevonden wat het mogelijk maakte de rails op gelijk niveau met straatoppervlak aan te leggen. De eerste paardentramlijn in Nederland

werd in 1864 aangelegd en liep van Den Haag naar Scheveningen. Zoals we op de oude foto van de Haagsche Tramweg Maatschappij (HTM) kunnen zien liep het traject van het Plein via de Oude Scheveningseweg naar het Kurhaus. Later in 1875 volgde ook Amsterdam en in 1879 Rotterdam met de aanleg van rails voor de paardentram. Tussen 1900 en 1914 werden de meeste paardentrams vervangen door de elektrische trams. In 1930 reed in Friesland nog de laatste paardentram rond, van Makkum naar Harkezijl.

Tegenwoordig rijden in diverse steden -zo ook in mijn eigen woonplaats Delft- voertuigen rond die men ten onrechte paardentram noemt. Ze rijden op rubberbanden gewoon op de weg en worden gebruikt voor rondritten of verhuurd voor uitstapjes. Feitelijk heet zo'n voertuig een omnibus, oorspronkelijk het voertuig waar de paardentram uit ontstaan is.